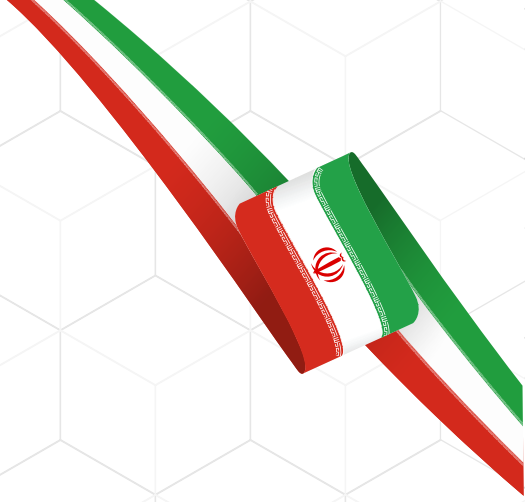

مؤسسه مطالعات پژوهش‌های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران‌های

کلیدی آمایش منطقه‌ای

(براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهی)

استان بوشهر

شهریور ۱۴۰۲

استان بوشهر

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصص‌یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه‌ی سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. بر این اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان بر اسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

بخش ۱

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه	عنوان فعالیت	حوزه
بوشهر، تنگستان، جم، دشتستان، دشتی، دیر، دیلم، گناوه	صنایع غذایی	صنعت
دشتستان، دشتی، گناوه	منسوجات	
بوشهر، جم، دیر، عسلویه	صنایع تولید زغال کک - پالایشگاه‌های نفت و سوخت‌های هسته‌ای	
بوشهر، دشتستان، عسلویه	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی و پتروشیمی و دارویی	
بوشهر، دیر، دیلم، عسلویه	صنایع لاستیک و پلاستیک	
تنگستان، دیلم، گناوه	تولید فلزات اساسی	
بوشهر، تنگستان، دشتستان، عسلویه، کنگان	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	
بوشهر	تولید تجهیزات پزشکی و اپتیکی	
بوشهر، دیر، دیلم، کنگان، گناوه	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	
دشتستان، دشتی، دیر، دیلم، عسلویه، کنگان	استخراج نفت خام و گاز طبیعی	
دشتی، دیر	استخراج سایر سنگ‌های معدنی (سنگ لاشه، سنگ گچ، سنگ آهک، نمک)	
بوشهر، تنگستان، دشتستان، دیر، دیلم، عسلویه، کنگان، گناوه	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید (حمل و نقل، گردشگری، بازارچه مرزی)	تجارت

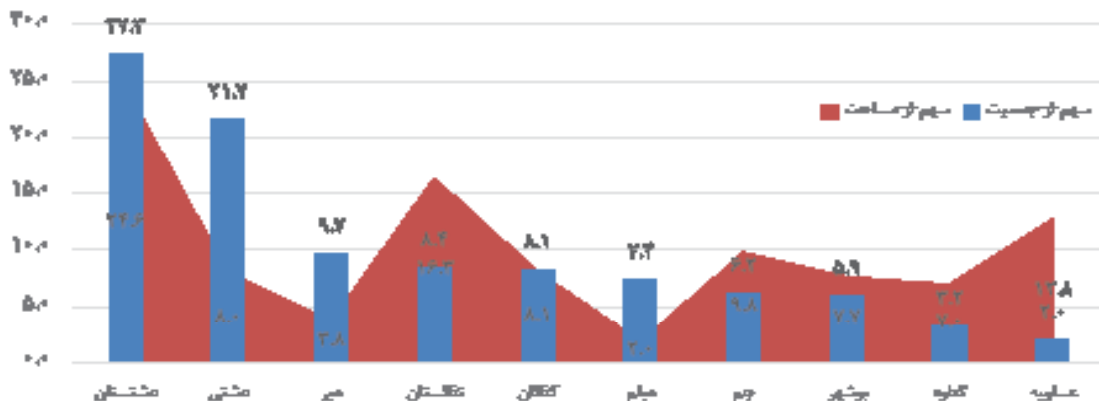
بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین حاکی از آن است که رشته فعالیت صنایع غذایی و آشامیدنی بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند و پس از آن رشته فعالیت تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر رتبه در بعدی جای گرفته است. این دو رشته فعالیت در حال حاضر سهم ۳۰ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

سهم از مساحت و جمعیت کل استان

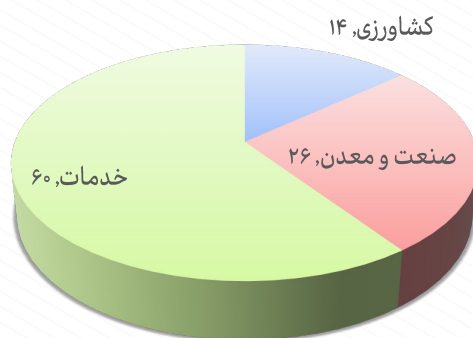
- جمعیت استان بوشهر (میلیون نفر) ۱٫۱ (سهم از کل کشور ۱٫۵)
- مساحت استان بوشهر (کیلومتر مربع) ۲۲۹۱۱ (سهم از کل ۱٫۴)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و درکنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است؛ همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود شهرستان دشتستان ۲۴ درصد مساحت استان و ۲۷ درصد جمعیت استان را در حالی که مرکز استان نیز نمی‌باشد در خود جای داده است. استان بوشهر از محدود استان‌های کشور است که تناسب بین مساحت و جمعیت مناطق در آن دیده می‌شود و همچنین تمرکز جمعیت در مرکز استان وجود ندارد.

سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان بوشهر

سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی استان بوشهر

آمارها مربوط به مرکز آمار ایران و میانگین ۱۰ ساله منتهی به سال ۱۳۹۸

بررسی سهم اشتغال و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم بخش خدمات استان بوشهر به مراتب از کل کشور بالاتر است.

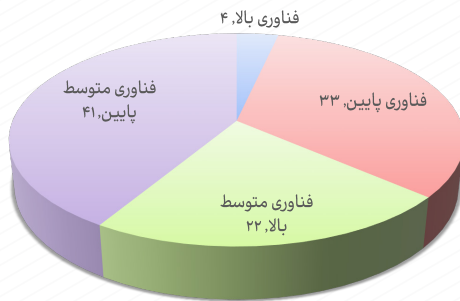

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

بخش ۳

تعداد کارکنان (نفر)	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارگاه	آمار سال ۱۳۹۸
۲۹۰۳۸۱۶	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۱۴۸	کل کشور
۲۸۰۵۰	۵۴۹۲۴۸	۲۱۱	بوشهر
۱	۱۱,۸	۰,۷	سهم استان از کل کشور

سطح فناوری صنایع استان بوشهر-۱۳۹۸

استان بوشهر با وجود سهم ۰,۷ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور سهم ۱۱,۸ درصدی از ارزش افزوده و ۱ درصدی از شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است.

سه رشته فعالیت کانی غیرفلزی، صنایع غذایی و آشامیدنی، تولید مواد و محصولات شیمیایی سهم ۶۴,۵ درصد از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند. ۷۴ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.

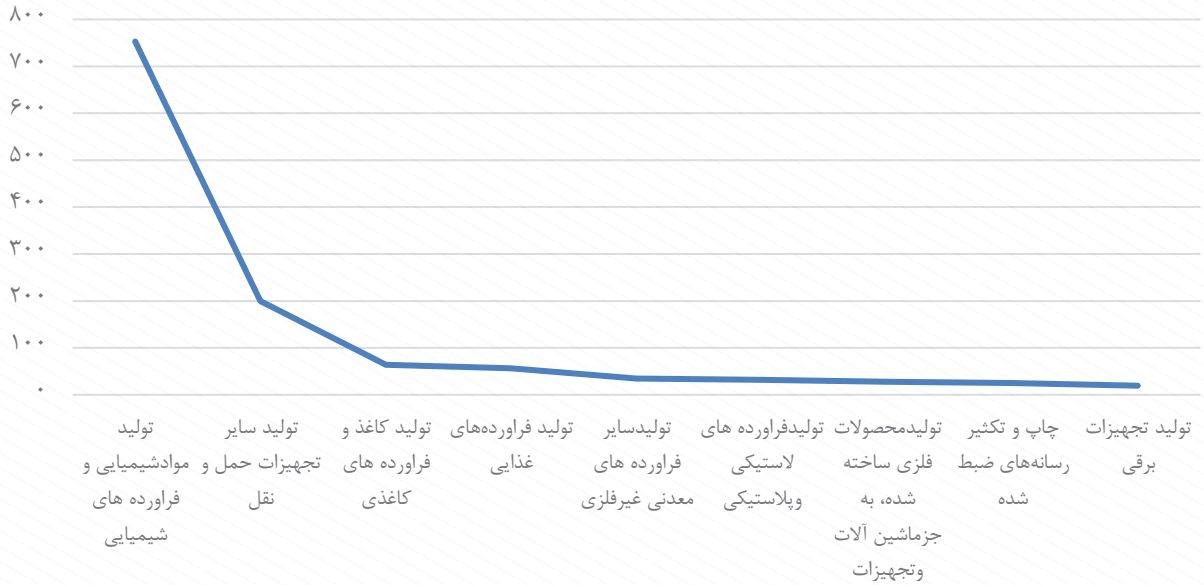
بررسی اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت، حاکی از آن است که در دو رشته فعالیت مواد و محصولات شیمیایی و سایر تجهیزات حمل و نقل اشتغال بالایی ۱۰۰ نفر به ازای هر کارگاه وجود دارد.

ترکیب تعدادی صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / تعداد

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

شاخص ضریب ساختاری استان بوشهر ۹۸-۱۳۹۰

عنوان	کشاورزی	معادن	صنعت	بازرگانی	خدمات
بوشهر	۹۹٫۷	۹۱٫۶	۱۰۲٫۳	۹۹٫۵	۱۰۲
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می‌دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت‌ها است. فعالیت‌هایی که در مقایسه با سایر فعالیت‌ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده‌اند و توانسته‌اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت‌ها، تحت تاثیر سیاست‌های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش خدمات بهترین عملکرد بخش‌های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته است. سایر بخش‌های اقتصادی استان نیازمند برنامه‌ریزی برای بهبود ایجاد ارزش افزوده این دو بخش می‌باشند.

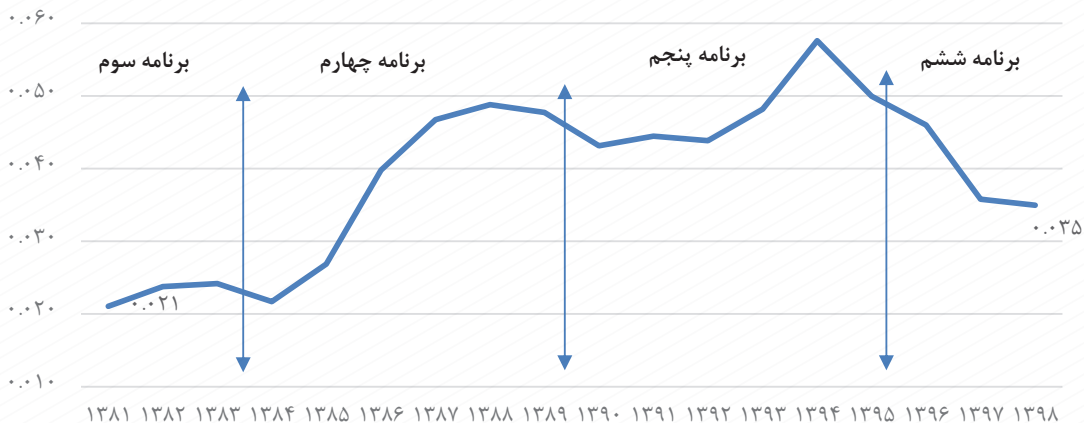
ضریب جینی تخصیصی شدن منطقه‌ای استان بوشهر

مقدار شاخص ۱۳۹۸	۰٫۰۳۵
متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۱-۱۳۹۸ (درصد)	۳٫۰۴
تغییرات طی دوره ۸۱-۱۳۹۸ (درصد)	۶۵٫۶

رشد شاخص تخصیص شدن منطقه‌ای استان (۹۸-۱۳۸۱)/درصد

- ضریب جینی تخصیص شدن منطقه‌ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان‌دهنده تخصیص شدن بیشتر است. هدف از تخصیص شدن منطقه‌ای آن است که هر منطقه براساس مزیت‌ها و شایستگی‌های خود در چهارچوب سیاست‌های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت‌های اقتصادی، نقش تخصیصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.
- رشد تغییرات ضریب جینی تخصیص شدن منطقه‌ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ به طور متوسط رشد ۳ درصدی داشته است.
- بررسی روند تغییرات آن براساس برنامه‌های توسعه نیز حاکی از آن است که در برنامه چهارم و پنجم روند افزایشی قابل مشاهده است. این در حالی است که در اواخر برنامه پنجم و برنامه ششم روند گاهشی مشاهده می‌شود

ضریب مکانی، معیاری است که نشان می‌دهد رشته فعالیت‌های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان‌دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هر چه میزان ضریب بهره مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان‌دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است.

صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان بوشهر				
کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)
۱۰۲۰	فراوری و نگهداری ماهی، سخت‌پوستان و نرم‌تنان	۱۹,۰۷	۱,۴۶	۱۶۷,۷
				۲,۰۲

ماخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های کارگاه‌های صنعتی مرکز آمار ایران

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است.

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
بوشهر	فراوری و نگهداری ماهی، سخت‌پوستان و نرم‌تنان	تولید مواد شیمیایی اساسی	تولید مواد شیمیایی و فرآورده‌های شیمیایی	تولید منسوجات
	تولید سیمان و آهک و گچ	تولید کشتی و سازه‌های شناور	تولید فرآورده‌های غذایی	تولید پوشاک
	تولید فرآورده‌های پلیاستیکی - به جز کفش شکل نخستین	تولید پلیاستیک و لاستیک مصنوعی در شکل نخستین	تولید کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت	تولید چرم و فرآورده‌های وابسته
	تولید محصولات فلزی سازه‌ای	تولید کود شیمیایی و ترکیبات نیتروژن	تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلیاستیکی	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی
	فراوری و نگهداری ماهی، سخت‌پوستان و نرم‌تنان	تولید مواد شیمیایی اساسی	تولید فرآورده‌های لاستیکی و پلیاستیکی	تولید مبلمان

جمع بندی

استان بوشهر ۱٫۴ درصد از مساحت کشور و ۱٫۵ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش‌افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۷٫۸ درصد، بخش خدمات ۷٫۳ و در بخش معدن ۴٫۶ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) استان بوشهر می‌توان به ۱۸ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. سه رشته فعالیت کانی غیرفلزی، صنایع غذایی و آشامیدنی، تولید مواد و محصولات شیمیایی سهم ۶۴٫۵ درصد از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند. ضمن آنکه ۶۵ درصد از مجموع واحدهای صنعتی استان نیز در شهرستان بوشهر استقرار دارند.

